

Veenweidelandgoed 'It Akkrumer Deel'

Op zoek naar nieuwe antwoorden op basis van een aloud integraal landgebruikersconcept voor de uitdagingen van nu in het Friese veenweidegebied.

Eindrapportage aan RVO over de periode 2022-2023.

Namens het kernteam van Akkrumer Goedland:

Aen-Age Jongbloed, landbouwer, bestuurslid Stichting It Akkrumer Deel (aanvrager)
Sjoerd Miedema, landbouwer, bestuurslid Stichting It Akkrumer Deel (aanvrager)
Wybren Jongbloed, voorzitter Stichting It Akkrumer Deel (aanvrager)

Arjen Brouwer: projectleider namens de provincie Friesland
Albert van Zadelhoff, projectleider namens Stichting It Akkrumer Deel.

Datum: 6 april 2024

Inhoud

1. Inleiding, doelstelling pilot en leeswijzer.	3
2. Resultaten van de proefprojecten en deelplannen.....	7
3. Governance en communicatie.	17

1. Inleiding, doelstelling pilot en leeswijzer.

1.1. Inleiding.

Akkruumer Goedland is initiatief van een brede groep van agrariërs en ondernemers die allen actief zijn in en rond het Friese dorp Akkrum. Een bont gezelschap, werkzaam in een zeer actieve Mienskip waarvan de kern bestaat uit agrariërs. De meeste van onze agrariërs zijn gespecialiseerd en bedreven in zuivelproductie voor de wereldmarkt. Eén van onze agrariërs omarmt de principes van bio landbouw. Wat ons bindt, is dat we allemaal nadenken over toekomstbestendig ondernemen in de Veenweide. Met Akkrumer Goedland experimenteren wij “live” met nieuwe wegen, mogelijk gemaakt door een subsidie vanuit de regeling GLB pilots 2021 – 2023. Overkoepelend idee is hierbij het landgoedmodel, dus om gezamenlijk, additionele of nieuwe activiteiten te ontwikkelen, waarbij activiteiten met een positief verdienmodel activiteiten ondersteunen die geen significant verdienmodel laten zien. De laatste activiteiten zijn misschien wel de meest impactvolle omdat we hiermee (1) innoveren met potentiële verdienmodellen, (2) biodiversiteit op het landgoed bevorderen en (3) brede welvaart in de Akkrumer Mienskip bevorderen.

Ons samenwerkingsverband bestaat uit de volgende partijen:

1. Jongbloed Agro BV, melkveehouderij;
2. VOF De Nije Mieden, gemengd biologisch landbouwbedrijf;
3. Mts RP en FM van Keimpema Venema, melkveehouderij;
4. Mts Monkelbaan, melkveehouderij;
5. Dam Beton, bouwgrondstoffenproducent en -verwerker, eigenaar en verpachter van agrarisch grasland binnen het projectgebied;
6. TdM beheer, vastgoedbeheerder, eigenaar en verpachter agrarisch grasland;
7. Yn 'e Sinne Farm Community Supported Agriculture;
8. Janna van der Meer natuurvoedingsadvies;
9. R.J. Hooghiemster, melkveehouderij.

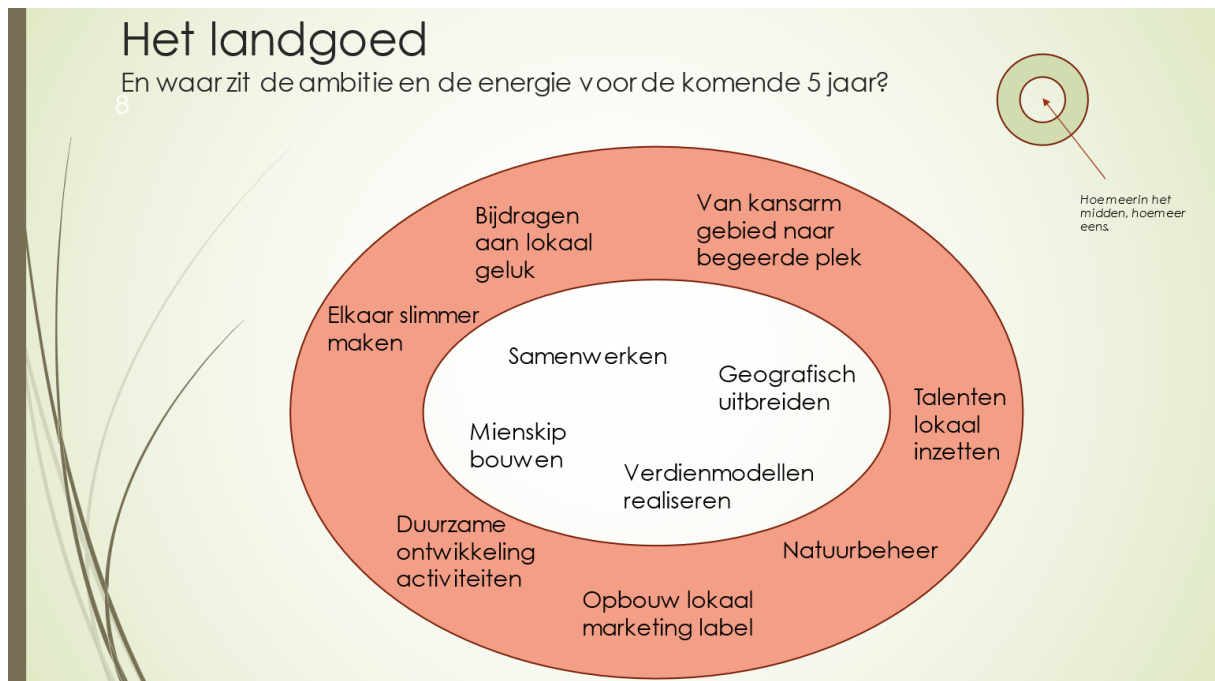
... en wordt ondersteund door...

1. It Lege Midden, agrarisch collectief;
2. Natuer mei de Mienskip, samenwerkingsverband van elf organisaties dat zich inzet om samen met grondeigenaren het Friese deel van het Natuurnetwerk Nederland af te maken;
3. Friese Milieu Federatie;
4. Inspiratieteam Toekomst Veenweide, een onafhankelijke inspiratiegroep opgericht door Gedeputeerde Staten van Fryslân, werkzaam in de periode 2019 tot/met 2021.

Bij de start van het project Akkrumer Goedland hebben we de bovenstaande stakeholders geïnterviewd over de doelen van het project. De antwoorden zijn geplott in de onderstaande figuur: hoe meer in het centrum, hoe meer consensus.

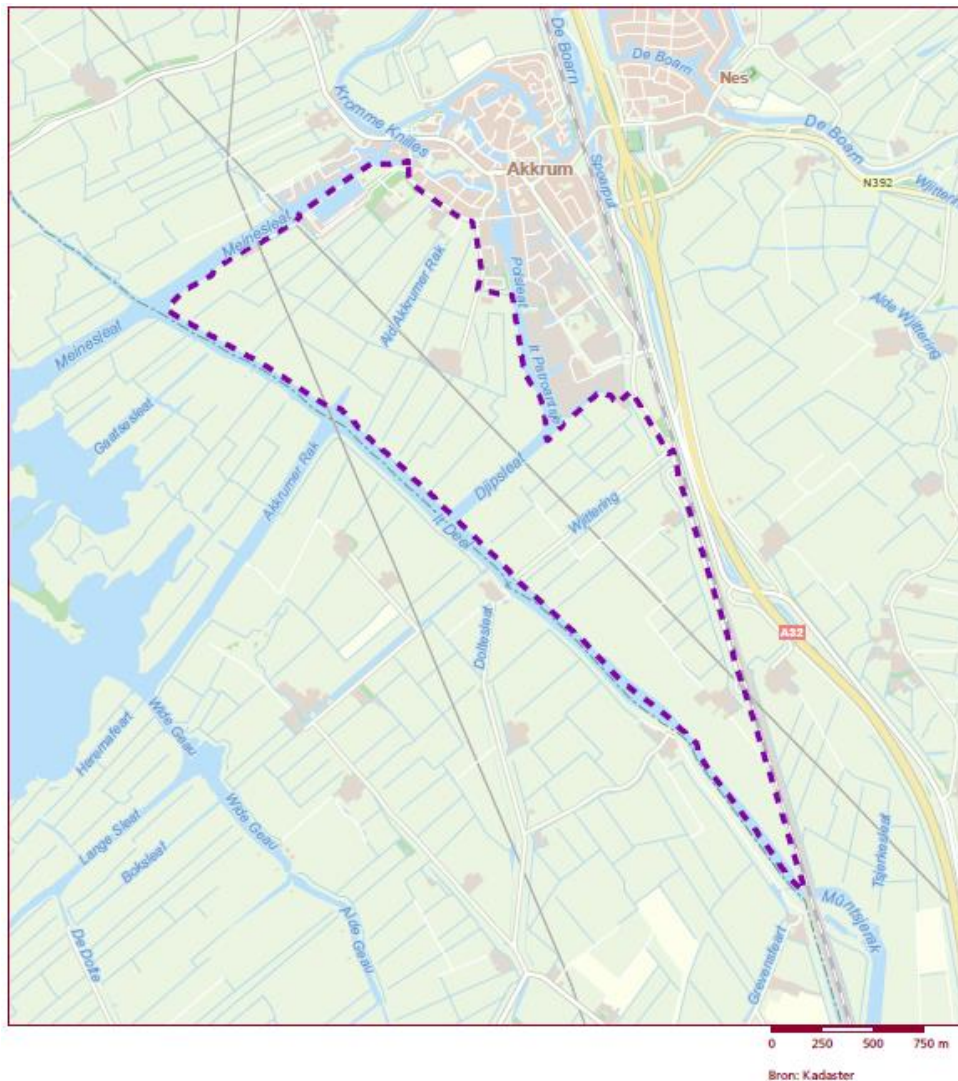

Maar doelstellingen zijn nog wat anders dan ambitie en energie. Hieronder de drijfveren van de stakeholders: nog steeds de zoektocht naar verdienmodellen maar ook verrassende sociale doelen met als ultieme goed een positieve bijdrage leveren aan de Mienskip.

1.2. Doelstelling en rol Akkrumer Goedland.

Ons project heeft betrekking op een gebied van 300 hectare ten zuiden van Akkrum, midden in het Friese veenweidegebied. Akkrum telt circa 3400 inwoners en staat bekend als een gezellig watersportdorp met goede voorzieningen. Het gebied bestaat uit twee zelfstandige polders die worden omzoomd door verschillende vaarten en wateren. Langs de zuidwestzijde van het project loopt over de volle lengte van het projectgebied de vaarweg It Deel. Hiernaar verwijst de titel van de Stichting “It Akkrumer Deel”; de organisatie die het project bestuurt. Aan de oostzijde vormen de spoorlijn Leeuwarden-Zwolle en de snelweg A32 de grens. Aan de noordzijde grenst het gebied direct aan het dorp Akkrum.

Het overgrote deel van het projectgebied bestaat uit agrarisch grasland. Binnen het projectgebied zijn een tweetal landbouwbedrijven gevestigd: Jongbloed Agro BV en De Nije Mieden VOF (bestaande uit twee erven). Daarnaast zijn er percelen in eigendom bij een drietal landbouwbedrijven uit de directe omgeving en enkele niet-agrariërs.

Het project wordt voor het grootste deel gefinancierd door de toegekende GLB subsidie. De provincie Fryslân is een significant co-financier door het beschikbaar stellen van een senior medewerker voor 1 dag per week gedurende 2 jaar. De Stichting “It Akkrumer Deel” fungeert

als “aannemer” versus de RVO. Het dagelijks management van het project ligt bij een kernteam dat bestaat uit:

Aen-Age Jongbloed, landbouwer, bestuurslid Stichting It Akkrumer Deel

Sjoerd Miedema, landbouwer, bestuurslid Stichting It Akkrumer Deel

Arjen Brouwer, projectleider namens de provincie Friesland

Albert van Zadelhoff, projectleider namens Stichting It Akkrumer Deel.

Het kernteam vergadert tweewekelijks op de boerderij van Aen-Age Jongbloed.

De hoofddoelstelling van ons project is om te komen tot een gezamenlijk gedragen en financieel haalbaar gebiedsplan voor de realisatie van een “veenweidelandgoed” van ruwweg 300 hectare bij Akkrum, als innovatief concept om drastische vernatting van veenbodems en natuurinclusief ondernemerschap gepaard te laten gaan met een goed verdienmodel. Dit wordt gerealiseerd door:

- Inventarisatie benodigde aanpassingen in het watersysteem om peilbeheer te kunnen richten op drastische vernatting van veen;
- Ontwikkelen van deelplannen voor verschillende activiteiten die op het veenweidelandgoed ondernomen kunnen worden: melkveehouderij, CO2 credits, korte ketens en gastronomie, verblijfsrecreatie/wonen, energieproductie, natuur- en landschapsbeheer;
- Ontwikkelen van een integraal gebiedsplan “Veenweidelandgoed It Akkrumer Deel” met bijbehorend organisatiemodel en businesscase.

In de afgelopen 2 jaar hebben wij daartoe de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Uitvoering van twee proefprojecten die gaan over het nog meer vasthouden van CO2 binnen ons veenweidelandgoed, bovenop de CO2-reductie die we voorkomen door de vernatting van het veen.
- Ontwikkelen van 7 deelplannen door externe projectverantwoordelijken voor verschillende activiteiten die op het veenweidelandgoed ondernomen kunnen worden, inclusief business case.
- Ontwikkelen van een organisatiemodel voor de samenwerkende partijen en adequate communicatie.

De RVO pilot heeft direct ertoe bijgedragen dat het Akkrumer Goedland is aangewezen als een van de twee pilotgebieden in de provincie Fryslân voor het NL2120 project van Nationaal Groeifonds. Dit betekent dat over de komende 10 jaar Akkrumer Goedland de beschikking heeft gekregen van ruim € 6 miljoen voor opschaling en realisatie van het in de RVO onderzochte landgoedmodel.

1.3. Leeswijzer.

In dit document geven wij verslag van de uitkomsten van de pilot over de daarvoor afgesproken looptijd, van 2021 tot en met 2023. Het verslag is opgebouwd als volgt.

- In hoofdstuk 2 presenteren wij de uitkomsten van de proefprojecten en de 7-tal deelplannen die onder de pilot zijn uitgevoerd.
- In hoofdstuk 3 schenken wij aandacht aan onze (leer-)ervaringen met de governance en de communicatie binnen het project.

2. Resultaten van de proefprojecten en deelplannen.

In de volgende pagina's laten we per proefproject en deelplan zien wat de resultaten zijn voor het Akkrumer Goedland middels een korte factsheet.

Van elk thema is een uitgebreidere rapportage beschikbaar. Daarnaast is van veel van de thema's externe literatuur, factsheets en praktijkervaringen beschikbaar. Een aantal daarvan hebben wij genoemd bij de projectbeschrijving.

De verklaring van de tekens bij de impact in de tabellen is als volgt:

NB	Niet bekend, impact is (nog) niet vast te stellen, niet meetbaar of niet gemeten
--	Impact is sterk negatief in die zin dat de getoonde factor bijzonder in het nadeel werkt van de actor (Akkrumer Goedland) en/of haar omgeving.
-	Impact is enigszins negatief in die zin dat de getoonde factor in het nadeel werkt van de actor (Akkrumer Goedland) en/of haar omgeving.
0	Impact is neutraal in die zin dat de getoonde factor noch in het voordeel, noch in het nadeel werkt van de actor (Akkrumer Goedland) en/of haar omgeving.
+	Impact is enigszins positief in die zin dat de getoonde factor in het voordeel werkt van de actor (Akkrumer Goedland) en/of haar omgeving.
++	Impact is sterk positief in die zin dat de getoonde factor bijzonder in het voordeel werkt van de actor (Akkrumer Goedland) en/of haar omgeving.

Project 1a	Koolstofbinding boven het maaiveld met natte teelten.		
Korte beschrijving onderzoek	<p>Voor dit project 1a gaan we vanaf 2023 op een proefperceel van 5 hectare een “nuttig nat gewassenveld” (als tegenhanger van het “voedselbos”) aanleggen. Op dit proefperceel gaan we het waterpeil zo ver omhoog brengen, dat het terrein volledig drassig is. Bijzonder is dat we deze inundatie strookgewijs gaan aanbrengen, dus bij greppelzones van 10m breedte gaat het bijvoorbeeld om 20 greppels x 10m breedte x 250m lengte. Op het proefperceel van 5 hectare experimenteren met teelten van natte gewassen, zoals cranberries, lisdodde of veenmossen. Enerzijds is het doel van dit proefproject praktijkervaring op te doen met het inzetten van natte gewassen ten behoeve van bovengrondse CO2-opslag (in het verlengde van de Bossenstrategie). Anderzijds willen we kijken of er een verdienmodel kan zitten door nuttige toepassingen van deze gewassen, bijvoorbeeld: cranberries voor consumptie, lisdodde voor isolatie of veenmosveen voor potgrond.</p>		
Het resultaat: wat is de impact op...?			
	Verdienmodellen	NB	Onze proef is gestart met lisdodde uit zaad. Geen oogst in 2023 derhalve. Opkomst zeer verspreid; heeft relatie met ongelijke vernatting van het terrein.
	Financieel risico	NB	De afzet van de oogst in 2024 en verdere jaren is niet gecontracteerd.
	Kapitaalintensiviteit	-	Plantfase relatief kostbaar, Beheer arbeidsexstensief. Gespecialiseerde oogst- en plantmachines via loonwerkers.
	Ecologie	++	Hoger peil vermindert CO2 uitstoot. Lisdodde product vervangt ecologisch inferieure alternatieven.
	Mienschap	++	Gunstige ecologische en maatschappelijke balans en “iets-nieuws” zorgt voor een positieve publiekswaardering,, gemeten naar de opkomst bij de start van het project en het aantal “klikes” op onze website.
	Management complexiteit	-	Zelfs met gespecialiseerde hulp bij de opstart, blijkt de eerste groei fase gevoelig voor de mate van vernatting die op zijn beurt weer veel management attentie vraagt.
	Reversibel, dus makkelijk ongedaan te maken?	+	Lisdodde teelt brengt geen blijvende aanpassingen met zich mee in landschap en areaalinrichting.
Overall beoordeling	Matig. Nog in experimentele fase.		
Meer informatie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diverse factsheets Lisdodde, gepubliceerd door verschillende kennisinstituten 2. Interreg VI programma Paludi & Markt. 3. http://louisbolk.nl/publicaties/eindrapportage-veen-voer-en-verder-ii 		

Project 1b	Koolstofbinding in de bodem met organische stof.		
Korte beschrijving onderzoek	<p>We gaan in totaal 34 hectare van ons projectgebied inrichten als proefpercelen. Al deze percelen zijn nu in gebruik voor gangbare melkveehouderij. Op de proefpercelen brengen we ten eerste het gebruik van landbouwgif drastisch terug. We doen alleen nog aan 'pleksgewijze' onkruidbestrijding. Daarnaast gaan we op de proefpercelen een aantal verschillende combinaties van maatregelen treffen afkomstig uit het GLB maatregelenpakket. Behalve dat deze maatregelen gunstig zijn voor biodiversiteitsdoelen is onze inschatting dat ze leiden tot een verhoging van het organische stof gehalte in de bodem en daarmee het koolstofbindende vermogen. Het betreft de volgende groslijst aan maatregelen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. lokaal opzetten van het waterpeil 2. (her)introducie weidegang 3. toepassing ruige mest <p>Bovengenoemde maatregelen gaan we op de proefpercelen in drie verschillende combinaties toepassen: Proefperceel 1: alle drie maatregelen Proefperceel 2: alleen weidegang Proefperceel 3: allen toepassing ruige mest</p>		
Het resultaat: wat is de impact op...?			
Verdienmodellen	-	Geen van de maatregelen heeft ten opzichte van de uitgangssituatie een gunstig verdienmodel.	
Financieel risico	0	Door de relatief makkelijke omkeerbaarheid van de maatregelen is geen sprake van een significant financieel risico..	
Kapitaalintensiviteit	0	Vrijwel geen verschil met uitgangssituatie	
Ecologie	++	Behalve dat de meetgegevens bevestigen dat deze maatregelen gunstig zijn voor biodiversiteitsdoelen is onze inschatting dat ze leiden tot een verhoging van het organische stof gehalte in de bodem en daarmee het koolstofbindende vermogen. De eerste meetgegevens bevestigen een verbeterde bodemgezondheid.	
Mienskip	++	De droom van de Mienskip: een bio divers en ecologisch rijk Akkrumer Goedland	
Management complexiteit	0	Iets meer moeite, gelijke complexiteit.	
Reversibel, dus makkelijk ongedaan te maken?	++	Geen blijvende interventies.	
Overall beoordeling	Goed vanuit ecologisch perspectief.		
Meer informatie			

Project 2	Valuta voor Veen.		
Korte beschrijving onderzoek	We onderzoeken de condities waaronder het Valuta-voor-Veen programma aantrekkelijk is voor een individuele deelnemer c.q. deelnemers die als collectief (landgoed) optreden. We onderscheiden daarbij twee fases: het genereren van CO2 credits en de verkoop van deze credits. De taakverdeling is daarbij als volgt: in opdracht van Akkrumer Goedland stelt de Friese Milieu Federatie een plan van aanpak op die na goedkeuring door SNK resulteert in een verwacht aantal gevalideerde CO2-credits die we vervolgens kunnen verkopen via het handelsplatform "platformCO2neutraal". In eigen beheer hebben we een model ontwikkeld waarin kosten/opbrengsten voor een collectief samen wordt gebracht, terugvertaald naar individuele landeigenaren. Het model biedt ruimte om met variabelen te kunnen variëren die relevant zijn voor de go/no go beslissing		
Het resultaat: wat is de impact op...?	Verdienmodellen	+	Wij bereken bij een bruto CO2 prijs van 70 euro dat de opbrengsten per eigenaar variëren van ongeveer 20 tot ongeveer 460 euro/jaar/hectare. Valuta voor Veen blijkt oneconomisch voor peilvakken < 10 hectare.
	Financieel risico	--	Tamelijk groot, omdat de verkoper van de CO2 credits volledig verantwoordelijk is voor de geleverde CO2 reductie onafhankelijk van exogene factoren.
	Kapitaalintensiviteit	-	Afhankelijk van de omstandigheden moet boer speciale apparatuur installeren om peil te reguleren.
	Ecologie	+	Direct weinig effect, indirect evident groot effect.
	Mienschap	+	Direct weinig effect, indirect evident groot.
	Management complexiteit	+	Verkopende partij dient specifieke management capaciteiten te ontwikkelen voor beheer van het programma.
	Reversibel, dus makkelijk ongedaan te maken?	++	Geen blijvende interventies, contractperiode is wel 10 jaar.
Overall beoordeling	Niet eenduidig.		
Opmerkingen	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen Plan van Aanpak blijkt in de praktijk zeer complex, zelfs voor ingewijden. Bovendien zijn het aantal deskundigen schaars, resulterend in zeer lange doorlooptijden. FMF heeft naar aanleiding hiervan besloten om in haar bijdrage aan NL2120 hieraan aandacht te geven. Toepassing van de variabelen in de spreadsheet leert dat kleinere peilvakken (<10 hectares) onder de huidige CO2 credits prijzen financieel economisch niet aantrekkelijk zijn. Gezamenlijke conclusie van FMF en Akkrumer Goedland is dat onder de huidige omstandigheden Valuta voor Veen geen grote vlucht zal nemen. 		
Meer informatie	<ol style="list-style-type: none"> Plan van Aanpak It Akkrumer Deel, maart 2024 Spreadsheet netto opbrengsten in eigen beheer. 		

Project 3	Energie		
Korte beschrijving onderzoek	In dit onderzoek, exploreren we of op het Akkrumer Goedland duurzame energie kan worden geproduceerd met een gunstig en bestendig verdienmodel. Hierbij moet wel sprake zijn van additionaliteit zodat meerwaarde wordt gecreëerd voor Akkrumer Goedland. Energie en Akkrumer Goedland moet passen bij de Mienskip, dus met aandacht voor het landschap, dienend aan de verduurzaming van Akkrum en liefst ook in mede-eigendom.		
Het resultaat: wat is de impact op...?			
	Verdienmodellen	++	Het potentieel voor een middelgroot zonnenveld en/of aquathermie is in Akkrumer Goedland gunstig. Beide technieken kunnen goed worden gecombineerd met biodiversiteit maatregelen en uitbreiding van het terrein met publieksfuncties.
	Financieel risico	-	Overzienbaar, maar significant. In de ontwikkelingsfase moeten forse voorfinancieringen worden gepleegd en in de exploitatiefase bestaat een serieuze afhankelijkheid van de energieprijzen (hoewel de SDE hier uiteraard een bodem onder legt).
	Kapitaalintensiviteit	--	Zeer hoog. Een hectare zonnepanelen kost ongeveer € 650.000, exclusief de ontwikkelkosten.
	Ecologie	++	Uitsluitend zonnepanelen voor maximale productie heeft negatieve effecten voor biodiversiteit. Compensatie vinden we in de gelijktijdige vernatting van het areaal en ruime aandacht voor biodiversiteit.
	Mienskip	++	Bij een directe link tussen het lenigen van de energiebehoefte van Akkrum (met name warmte) zeer positief effect.
	Management complexiteit	-	De ontwikkeling van een duurzame energieterrein is specialistenwerk. Het management van een bestaand terrein is minder specialistisch
	Reversibel, dus makkelijk ongedaan te maken?	++	Geen blijvende interventies op het areaal, maar de noodzaak om het geïnvesteerde kapitaal terug te verdienen wijst wel op een langjarige (>10 jaar) projectperiode.
Overall beoordeling	Positief		
Opmerkingen	<ul style="list-style-type: none"> De definitieve keuze voor een energiesysteem vereist een gedetailleerde vervolgstudie die wij onder NL2120 zullen uitvoeren. 		
Meer informatie	6. https://www.natuurenmilieufederaties.nl/zonnepark-abdissenbosch/		

Project 4a	Groene diensten		
Korte beschrijving onderzoek	In dit onderdeel onderzoeken we of voor het Akkrumer Goedland additionele groene diensten kunnen worden ingezet. Groene diensten richten zich op landschap, natuur en de toegankelijkheid van het landelijk gebied. Blauwe diensten op waterconservering, waterberging en verbetering van de waterkwaliteit. Twee diensten worden in de regel onderscheiden: Anlb (kortweg agrarisch natuurbeheer) en Eco regelingen via het GLB.		
Het resultaat: wat is de impact op...?			
	Verdienmodellen	0	In theorie en ook in de praktijk zijn Anlb vergoedingen bedoeld als schadevergoeding voor opbrengstderving en/of meer managementinspanningen. Tenzij de landerijen geen enkele ander beheer mogelijk maken, is dus niet sprake van een verdien capaciteit. GLB geeft in theorie deze mogelijkheid wel, maar deze zijn beperkt van impact.
	Financieel risico	0	Als spiegelbeeld van verdienmodellen, weinig financieel risico.
	Kapitaalintensiviteit	++	Laag.
	Ecologie	++	Groene diensten hebben een directe relatie met ecologie
	Mienskip	++	... en wordt gewaardeerd door de Mienskip.
	Management complexiteit	+	Afhankelijk van de maatregelen, het is soms "dingen niet doen", soms daadwerkelijke interventies.
	Reversibel, dus makkelijk ongedaan te maken?	++	Altijd.
Overall beoordeling	Neutraal		
Opmerkingen			
Meer informatie	7. Rapportage Groen Blauwe Diensten Deel, november 2022		

Project 4b	Blauwe diensten		
Korte beschrijving onderzoek	In dit onderzoek, onderzoeken we of voor het Akkrumer Goedland additionele groene diensten kunnen worden ingezet. Groene diensten richten zich op landschap, natuur en de toegankelijkheid van het landelijk gebied. Blauwe diensten op waterconservering, waterberging en verbetering van de waterkwaliteit. Twee diensten worden in de regel onderscheiden: Anlb (kortweg agrarisch natuurbeheer) en Eco regelingen via het GLB.		
Het resultaat: wat is de impact op...?	Verdienmodellen	-	In theorie en ook in de praktijk zijn Anlb vergoedingen bedoeld als schadevergoeding voor opbrengstderving en/of meer managementinspanningen. Dit geldt minder voor waterbergingsopties, dat provincie en Waterschap promoten, maar geen compensatie tegenover stellen.
	Financieel risico	-	Inundatie van landerijen kan verminderde productiecapaciteit veroorzaken. .
	Kapitaalintensiviteit	++	Laag.
	Ecologie	++	Blauwe diensten hebben een directe relatie met ecologie
	Mienskip	++	... en wordt gewaardeerd door de Mienskip.
	Management complexiteit	+	Afhankelijk van de maatregelen, het is soms "dingen niet doen", soms daadwerkelijk interventies.
	Reversibel, dus makkelijk ongedaan te maken?	++	Altijd.
Overall beoordeling	Negatief		
Opmerkingen	Wij hebben aangedrongen bij het Waterschap dat er een adequate compensatieregeling komt voor waterbergingsdiensten.		
Meer informatie	8. Rapportage Groen Blauwe Diensten Deel, november 2022 9. Rapportage – additioneel – blauwe diensten februari 2023.		

Project 5	Kleine Recreatie en Toerisme		
Korte beschrijving onderzoek	Met behulp van een sterkte/zwakte analyse wordt in dit onderzoek aanbevelingen gedaan voor het ontwikkelingsperspectief van kleinschalige recreatie en toerisme in het Akkrumer Goedland.		
Het resultaat: wat is de impact op...?			
	Verdienmodellen	-	Hoewel de uitgangssituatie voor toerisme in Akkrum relatief gunstig is, is de verdien capaciteit voor kleinschalige initiatieven beperkt. .
	Financieel risico	+	.. maar deze benodigen ook minder investeringen. .
	Kapitaalintensiviteit	-	Installaties zoals fietspaden, private waterwegen, en boten voor verhuur zijn kapitaalsintensief.
	Ecologie	0	Kleine recreatie en toerisme zijn niet persé ecologie bevorderend, kennen ook geen grote negatieve impact.
	Mienskip	++	... maar wordt zeer gewaardeerd door de Mienskip en ondersteunt de algemene positionering van het landgoed.
	Management complexiteit	+	Afhankelijk van de maatregelen, maar over het algemeen redelijk "behapbaar".
	Reversibel, dus makkelijk ongedaan te maken?	+	Altijd, soms met specifieke interventies.
Overall beoordeling	Positief		
Opmerkingen	Het kernteam acht kleine recreatie een onmisbaar onderdeel van de profilering van Akkrumer Goedland.		
Meer informatie			

Project 6	Korte Ketens.		
Korte beschrijving onderzoek	In dit onderzoek zijn we nagegaan of we de producten en diensten van het landgoed direct en met een positief saldo kunnen verbinden met de Akkrumer Mienskip.		
Het resultaat: wat is de impact op...?			
	Verdienmodellen	-	Vele variaties in korte keten, maar at-best kunnen de distributiekosten net worden terugverdiend, een significante plus is niet waarschijnlijk. .
	Financieel risico	-/0	Afhankelijk van de opzet, kan sprake zijn van behoorlijke investeringen die niet 1-2-3 worden terugverdiend. Voorbeeld: een kraampje langs de weg met slimme marketing maakt het risico zeer overzienbaar, maar kent weinig volume. Significant volume vereist echter een professioneel distributieapparaat, met behoorlijke vaste kosten.
	Kapitaalintensiviteit	-/0	Afhankelijk van de opzet., zie boven, is de kapitaalintensiviteit gemiddeld tot laag.
	Ecologie	+	Korte ketens versterken de ecologie over de gehele keten van de aangeboden producten, zeker in vergelijking met het aanbod in conventionele supermarkten.
	Mienskip	++	Korte ketens worden zeer gewaardeerd door de Mienskip, zoals ook blijkt uit het succes van Yn 'e Sinne Farm, een van onze samenwerkingspartners.
	Management complexiteit	-/0	Het in de lucht houden van een distributieketen over langere tijd, hoe eenvoudig is, trekt een flinke wissel op kennis en ervaring van landbouwers.
	Reversibel, dus makkelijk ongedaan te maken?	+	Jawel..
Overall beoordeling	Voor de positionering van het landgoed belangrijk, geen verdienmodel.		
Opmerkingen			
Meer informatie			

Project 7	Vastgoed.		
Korte beschrijving onderzoek	Voor het onderdeel vastgoed hebben we geparticipeerd in een tweedaagse schetsschuit, waarin de ruimtelijke ontwikkeling is geschetst van het landgoed als onderdeel van de Akkrumse Mienskip, passend in de woningbouwplannen van de gemeente Heerenveen. Akkrumer Goedland wordt daarbij gezien als de favoriete locatie voor zowel permanente woningbouw als recreatie. Vervolgens hebben wij een externe deskundige kansen/bedreigen van een eventuele realisatie van deze schets door Akkrumer Goedland als ontwikkelaar laten doorrekenen.		
Het resultaat: wat is de impact op...?			
	Verdienmodellen	+	Vastgoed biedt uitzicht op een attractief verdienmodel. Dat geldt zeker voor ontwikkeling van recreatief vastgoed en vrije sector woningbouw.
	Financieel risico	-	Projectontwikkeling in bestemmingsplan passende gebieden zolang vergund kent een overzichtelijk risico voor woningbouw waar de revenuen min of meer bij oplevering worden verdiend door verkoop aan gebruikers of professionele verhuurders. De fase voor de vergunning is echter zeer risicovol omdat hoge kosten moet worden gemaakt zonder 100% uitzicht op terugverdiencapaciteit.
	Kapitaalintensiviteit	--	Hoog,.
	Ecologie	+	Alleen met maximale toepassing van principes van biobased bouwen, doch dit gaat samen met hogere bouwkosten dan "gemiddeld". Met zorgvuldige bouwplanning en ketenintegratie in het beheer is een duidelijke plus voor de ecologie te halen.
	Mienskip	+	... en wordt zeer gewaardeerd door de Mienskip,.
	Management complexiteit	--	Hoog. Ontwikkeling en beheer benodigen andere expertises dan gebruikelijk in het boerenland.
	Reversibel, dus makkelijk ongedaan te maken?	--	Nee.
Overall beoordeling	Potentieel belangrijk verdienmodel voor het landgoed. Maximale ecologische prestaties zijn deels experimenteel en daarom kostprijsverhogend.		
Opmerkingen			
Meer informatie	10. Rapportage Schetsschuit, september 2023.		

3 Governance en communicatie.

3.1 Inleiding.

Bijna even belangrijk als het “wat we gaan doen” hebben wij het “hoe” van onze acties in de praktijk ondervonden. Hierbij maken we onderscheid in de dagelijkse besturing van het Akkrumer Goedland en de wijze waarop we de Mienskip, Akkrum en omstreken, hierbij hebben willen betrekken.

3.2 Governance

Globale opzet van de governance van het Akkrumer Goedland.

De pilot Akkrumer Goedland wordt op dagelijkse basis bestuurd door een kernteam bestaande uit de twee initiatiefnemers, Sjoerd Miedema en Aen-Age Jongbloed en de twee projectleiders, Arjen Brouwer en Albert van Zadelhoff. Formeel aanspreekbaar naar de RVO is de Stichting It Akkrumer Deel, waarvan het bestuur bestaat uit de twee initiatiefnemers en Wybren Jongbloed als voorzitter. De stichting is ook contractpartner van de deelprojectleiders, de projectleider Albert van Zadelhoff en zijn voorgangers en sluit overeenkomsten af met leveranciers en ondersteuners. Additionele programma's en geldstromen die een bijdrage leveren aan projecten van het Akkrumer Goedland (zoals de Lisdodde proeven in project 1.a: Koolstofbinding boven het maaiveld met natte teelten) lopen via de initiatiefnemers in hun eigen hoedanigheid als ondernemer. De Stichting speelt hierbij geen rol. Buiten de RvO gelden heeft de Stichting geen andere inkomsten.

Ervaringen Akkrumer Goedland met de gekozen vorm van governance.

Keuze governance	Voordelen	Nadelen
Kernteam bestuurt	Duidelijkheid wie besluit.	Geen 1 op 1 overlap met Stichtingsbestuur, c.q. samenwerkingspartners.
Samenwerkingsverband (zie paragraaf 1.1) heeft geen formele rol	Kernteam is autonoom.	Leden van het samenwerkingsverband kunnen zich in de praktijk onthechten van het Akkrumer Goedland. Toezichthoudend orgaan ontbreekt.
Projectleiders stemmen in Kernteam wel mee over thema's die direct de jurisdictie van de stichting raken maar zijn geen bestuurders van de stichting.	Besluiten worden hierdoor meer gezamenlijk genomen. Bevordert streven naar consensus. Consistent met 1-tier bestuursmodel.	Kernteamliden met "skin-in-the-game" hebben evenveel te zeggen als de projectleiders. Streven naar consensus kan resulteren in "zachtere" besluiten of een situatie waarbij besluiten wordt gedelegeerd naar de kernteamliden met "skin-in-the-game". Op haar beurt kan dit leiden tot een diffuus beeld van het landgoed.
We hebben bewust geen formele reglement wat de rechten en plichten van de deelnemers regelt, zowel voor de kernteamliden onderling, als het bredere samenwerkingsverband.	In de pilotfase, zoals deze RvO pilot, is dat gunstig om verschillende thema's te kunnen uittesten, zonder veel formaliteiten.	Bij een intensieve samenwerking, zoals in de kernteam, regelt het reglement zichzelf op informele basis, maar de informele bestuur wijze kan ook leiden tot interne botsingen. Het brede samenwerkingsverband kan gedemotiveerd raken.
Kernteam vergadert op een duidelijk ritme, namelijk tweewekelijks voor tenminste 2,5 uur.	Schept helderheid en voorspelbaarheid. Bevordert besluitnames Vergemakkelijkt overige planning van de kernteamliden.	Bepert discussieruimte. Vereist strakke discipline van kernteam en tijd voor voorbereiding
Plaats van samenkomst is in principe constant (boerderij van Aen-Age), evenals het tijdsbeslag (2,5 uur).	Gasten/deelprojectleiders worden direct verbonden met het primaire werk van het Akkrumer Goedland.	Is vatbaar voor afleiding door overige bedrijfsactiviteiten en beperkt daarmee de concentratie.
Kernteam evalueert eigen functioneren jaarlijks onder externe begeleiding	Stimuleert verbeteringen in functioneren en opent gesprek over "softe" thema's.	Geen
Kernteam runt landgoed met zeer eenvoudige formele juridisch structuur,	Scheelt afstemmings- en coördinatietijd. Vermijdt formele rapportagelijnen en verantwoordelijkheidsvraagstukken. Bespaart geld. Vermijdt onderbenutting van officiële structuren.	Kan efficiënte inzet van kennis en kunde tegenwerken. Kan behoorlijke financiële risico's voor de Stichting en haar bestuurders in de hand werken als daadwerkelijk uit naam van de Stichting activiteiten worden ondernomen met een significant financieel belang (wat niet onder deze RvO pilot is geïnitieerd). De Stichting ontving geen inkomsten buiten subsidies en kon daardoor geen BTW compensatie doorvoeren.

Kernteam studeert gezamenlijk op ontwikkeling in research en praktijk buiten het landgoed.	Geeft een duwtje aan innovatie en vernieuwing in het kernteam Draagt bij aan een netwerk van medeondernemers.	Is prijzig in tijd en kosten Past zelden precies in de kennisvraag.
Financiële functie, verslaglegging en voorzitterschap waren belegd bij de projectleiders. Leden van het kernteam konden geen deelprojectleider zijn, maar uiteraard wel voorstellen voor onderzoek inbrengen.	Legt gespecialiseerde functies bij gespecialiseerde personen.	Beperkt het leren van "hoe-bereid-ik-een-besluit-inhoudelijk -adequaat-voor". Bergt het gevaar in zich dat degene die formeel (via de Stichting) verantwoordelijk zijn, niet in detail van de operatie op de hoogte zijn.

Conclusies voor vervolgonwikkeling van Akkrumer Goedland.

Het kernteam stelt vast dat:

- met de beperkte schaal van de GLB pilot, de governance in de boven beschreven vorm over het algemeen goed heeft gewerkt. De nadelen hebben we herkend, maar kunnen beheersen door ze bewust te benoemen en ernaar te handelen.
- Als meer deelnemers toetreden tot het samenwerkingsverband en/of het Akkrumer Goedland daadwerkelijk kapitaal en arbeid voor eigen rekening en risico in gaat zitten is een aanpassingen van de governance noodzakelijk.
- We zullen dan:
 - besluitvorming en management van het landgoed meer moeten scheiden;
 - toezichhoudend orgaan moeten inrichten;
 - participanten die niet in het kernteam zitten meer moeten betrekken bij de besluitvorming;
 - meer gebruik moeten maken van passende rechtspersonen;
 - passende expertise moeten invliegen (en weer laten uitvliegen);
 - het kernteam meer op haar taken moeten laten concentreren tijdens de vergaderingen;

3.3 Communicatie.

Globale opzet van de communicatie van het Akkrumer Goedland.

Voor de pilot Akkrumer Goedland hebben wij veel energie gekozen in het ontwerp en de uitvoering van de communicatie, neergelegd in het communicatieplan van februari 2023. Met dit plan wilden wij de volgende zaken bereiken:

4. Het doel van het communicatieplan is om de organisatie Akkrumer Goedland bekend te maken bij stakeholders, publiek en potentiële partners, en om geïnteresseerden te informeren over haar doelstellingen en projecten.
5. De doelgroepen zijn: alle samenwerkingspartners, omwonenden, overheidsinstanties, zoals gemeenten en provincie Fryslân en andere geïnteresseerde partijen.

Gedurende de pilot kwamen ook een aantal afgeleide doelen naar voren:

- Mienskip “gevoel” bevorderen
- Druppel effect realiseren, dus dat de doelgroepen nieuwe geïnteresseerden aandragen.

Conform het communicatieplan hebben wij ons als eerste gestort op het ontwikkelen van een aantrekkelijk logo en naam. Dit is Akkrumer Goedland geworden. De naam en afbeelding geven precies onze ambitie weer en kan worden gereproduceerd naar andere gebieden die “een Goedland” willen worden. Wij gebruiken dit logo en bijpassende huisstijl nu voor al onze optredens en “formele” communicatie. Uiteraard hoort hier ook een bijpassend t-shirt bij.

In februari 2023 hebben wij onze website geopend, www.akkrumergoedland.nl. De website bestaat uit een aantal fixe, standaard onderdelen, zoals wie wij zijn, wat onze doelstellingen zijn en hoe met ons kan contacteren. De inhoud van de nieuwsbrief wordt aangestuurd door onze regelmatige nieuwsbrieven die wij elke 2-3 maanden sturen naar een brede kring van geïnteresseerden. Elke nieuwsbrief bevat minstens 3 onderdelen: voorstelling van een lid van de belanghebbenden, een voorstelling van een nieuw project en commentaar op een relevante ontwikkeling in de Veenweide.

Wij hebben gretig elke mogelijkheid opgepakt om activiteiten op het landgoed in de plaatselijke pers te laten opduiken. Hierin zijn we goed geslaagd; behalve de lokale Akkrumer pers hebben wij de Leeuwarder Courant en NOS radio 1 gehaald. In grote trekken worden individuele initiatieven door de betrokken landbouwer toegelicht. Zij verschijnen ook exclusief in de resulterende publicaties. Als het Akkrumer Goedland an-sich onderwerp is, stapt één van de projectleiders naar voren.

Tenslotte houden wij met en ritme van 1-2 keer per jaar een bijeenkomst voor een brede groep van stakeholders, ons politieke netwerk, vergelijkbare organisaties en belangstellenden. Op deze bijeenkomst staat primair de voortgang van het Akkrumer Goedland op de agenda en leggen we dilemma’s voor aan de stakeholders. Het betroffen de volgende bijeenkomsten:

- Op 4 november 2021 gestart met een informatiebijeenkomst voor samenwerkingspartners en overige geïnteresseerden in Akkrum. De bijeenkomst werd geleid door de projectleider.
- Op 1 april 2022 zijn de eerste onderzoeken en bevindingen gepresenteerd aan samenwerkingspartners, deelprojectleiders en overige geïnteresseerden. De leiding van deze bijeenkomst was in handen van een externe.
- Op 30 november 2022 hebben wij een integrale “waar-staan-we-en-hoe-gaan-we-verder” bijeenkomst gehouden voor het gehele kernteam, alle deelprojectleiders en

de samenwerkingspartners. Deze bijeenkomst hebben wij onder externe leiding uitgevoerd.

- Op 23 februari 2023 hebben wij de resultaten van de bulk van de deelprojecten bediscussieert met samenwerkingspartners, deelprojectleiders en overige geïnteresseerden. Deze bijeenkomst werd geleid door de projectleiding.
- Op 14 december 2023 hielden wij een bijeenkomst, wederom met samenwerkingspartners, deelprojectleiders en overige geïnteresseerden over de voorlopige resultaten van onze pilot en de weg voorwaarts.
- In mei 2024 zullen het kernteam en de samenwerkingspartners gezamenlijk een tweetal voorbeelden van een lopend landgoedproject bezoeken.

De bijeenkomsten trekken elke keer zo'n 30-40 belangstellenden (maar dat mag er wat ons betreft wel meer worden). De waardering van de bijeenkomsten is hoog.

Ervaringen Akkrumer Goedland met de gekozen vorm van communicatie.

Doel communicatieplan	Resultaat	Discussie
Akkrumer Goedland wordt bekend bij samenwerkingspartners.	Positief	Nieuwsbrief in combinatie met halfjaarlijkse bijeenkomst geeft voldoende inzicht in de resultaten van het Akkrumer Goedland. Samenwerkingspartners willen wel graag beter vooraf op de hoogte gehouden van de komende projecten van het Akkrumer Goedland.
Akkrumer Goedland wordt bekend bij omwonenden.	Negatief	Inwoners zien nog vrij weinig van het Akkrumer Goedland. Het is nog sterk een "insider" initiatief. Het kernteam erkent dit en voorziet voor een bredere bekendheid concrete activiteiten voor die de bewoners echt raken. Hiervoor geven de deelprojecten goede handvatten: zo zijn de suggesties uit het deelproject "kleine recreatie" ook bedoeld om het publiek het Akkrumer Goedland "in te trekken". Het plan "korte keten" is, zoals aangegeven, geen belangrijk verdienmodel maar zet wel het Akkrumer Goedland "op de kaart" in Akkrum en omgeving. Tenslotte vindt het kernteam het verstandig om voor het vervolgtraject een informatiepunt te openen in het dorp Akkrum.
Akkrumer Goedland wordt bekend bij overheidsinstanties.	Zeer positief	Akkrumer Goedland heeft in twee belangrijke trajecten een prominente plek gekregen. Zo is in de NL2120 deelname specifiek financiële ruimte en aandacht opgenomen voor het Akkrumer Goedland. Daarnaast is het Akkrumer Goedland opgenomen in het FPLG plan wat de provincie Fryslân in de zomer van 2023 heeft ingediend bij het rijk en intussen is goedgekeurd. Akkrumer Goedland is bekend bij het provinciale veenweideteam en het BOF.
Akkrumer Goedland wordt bekend bij andere geïnteresseerden.	Neutraal.	Akkrumer Goedland staat goed op de kaart voor de ontwikkeling van een Nationaal Park Nieuwe Stijl onder leiding van Oeds Westerhof in opdracht van de provincie.
Akkrumer Goedland bevordert Mienskip gevoel	Negatief	Onbekend maakt onbemind. Wij hebben niet de indruk dat het Akkrumer Goedland voor haar activiteiten een significante impact heeft op de Mienskip van Akkrum. Er is nog geen sprake van een lokale stem met "autoriteit".
Akkrumer Goedland bereikt een druppel effect.	Neutraal	In aanvang kreeg het Akkrumer Goedland een interessante stroom van belangstellenden voor haar website te verwerken. De eerste nieuwsbrief kon daarom starten met 125 inschrijvers. Na de derde nieuwsbrief van september 2023 steeg het aantal abonnees gestegen tot 145, om na de nieuwsbrief van december 2023 weer terug te zakken tot 121.

Conclusies voor vervolgonwikkeling van de communicatie in Akkrumer Goedland.

Het kernteam stelt vast dat:

- Communicatie tijd nodig heeft om effect te sorteren in de Mienskip van Akkrum.
- Dat de basis voor impact met de uitvoeringsmaatregelen die we hebben ondernomen er nu staat.
- Additionele impact kan worden bereikt door activiteiten ter hand te nemen die de lokale bevolking ook “voelt”, in combinatie met uitbreiding naar modernere communicatiemiddelen.
- Dat het engageren van de Mienskip als geheel nog belangrijke inspanningen zal vereisen.

